

۲) دعا، محوری متداول در زیارات معصومان علیهم السلام

علی انجم شعاع^۲

زیارت‌های ماثور معصومان علیهم السلام در ساختارهای ویژه‌ای ارائه شده است. محورهای هر یک از این ساختارها قابل شناسایی و تحلیل است. سلام و تحیت، مدح و حمد الهی و لعن بر دشمنان، برخی از این محورهاست. یکی از ارکان متداول زیارت‌نامه‌ها در یکی از ساختارهای پرکاربرد، دعاست. ترتیب دو عنصر «سلام بر معصوم» و «دعا» در این ساختار، قابل توجه است. در بیشتر زیارت‌ها، ابتدا «سلام به معصوم» و سپس «دعا» وجود دارد. در این چینش، مخاطب از مزور به خدا تغییر کرده و گونه‌ای از «التفات» بلاغی^۳ را شکل می‌دهد. التفات در زیارت‌نامه‌ها به معنی همسو بودن مخاطبان و طولی بودن خطاب‌هاست. در حقیقت، زیارت‌کننده با «وسیله»^۴ امام به سوی خدا رهنمون شده و درخواست خود یا نجوای خویش را مطرح می‌کند.

زیارت‌های امین‌الله،^۵ جامعه کبیره،^۶ پیامبر صلی الله علیه و آله از راه دور،^۷ امیرمؤمنان علیه السلام،^۸ عاشورا،^۹ امام رضا علیه السلام^{۱۰} و زیارت امام زمان علیه السلام^{۱۱} نمونه‌های شاخصی هستند که حجم قابل توجهی از دعا را در فرازهای پایانی خود جای داده‌اند. این ساختار در زیارت‌نامه‌های ماثور، نشان دهنده اهمیت پرداختن به دعا هنگام زیارت بوده و شاید بتوان در زیارت امامزادگان و اولیای الهی^{۱۲} علیهم السلام از چنین الگویی بهره گرفت. البته بررسی گونه‌های مختلف دعاهای ذکر شده در زیارت‌نامه‌های ماثور، خود موضوعی قابل پیگیری و تحقیق است.

۲. a.a.shoa@gmail.com

۳. التفات در لغت «به‌سویی نگرستن و روی برگرداندن به‌سوی کسی یا چیزی» است. التفات در بدیع آن است که متکلم یا شاعر در کلام یا شعر خود از تکلم به خطاب، از خطاب به غیبت، از غیبت به خطاب یا از مخاطب به مخاطب دیگر منتقل شود. در این زیارات نیز خطاب از امام معصوم علیه السلام به خداوند، تغییر یافته است. (ن. که مجمع البحرین، ج ۲، ص ۲۱۹؛ فرهنگ عمید، ص ۱۶۲).

۴. و ابتغوا الیه الوسیلة. دستاویزی به سوی خدا بجویید. (المائدة، ۳۵)

۵. ن. که: کامل الزیارات، ص ۳۹.

۶. ن. که: المزار الکبیر، ص ۵۳۴.

۷. ن. که: الاقبال، ج ۲، ص ۶۰۴.

۸. ن. که: جمال الاسبوع، ص ۳۱.

۹. ن. که: مصباح‌المتهجد، ج ۲، ص ۷۷۲.

۱۰. ن. که: کامل الزیارات، ص ۳۰۹.

۱۱. ن. که: جمال الاسبوع، ص ۳۷.

۱۲. ن. که: زیارت حضرت عباس علیه السلام، مصباح‌المتهجد، ج ۲، ص ۷۲۵.

منابع

۱. الاقبال، علی بن موسی ابن طاووس، تهران، دار الکتب الاسلامیه، دوم، ۱۴۰۹ق.
۲. بحار الانوار، محمد باقر مجلسی، بیروت، دار احیاء التراث العربی، دوم، ۱۴۰۳ق.
۳. جمال الاسبوع بکمال العمل المشروع، علی بن موسی ابن طاووس، قم، دار الرضی، اول، ۱۳۳۰ق.
۴. فرهنگ فارسی عمید، حسن عمید، تهران، راه رشد، اول، ۱۳۸۹ش.
۵. کامل الزیارات، جعفر بن محمد ابن قولویه، نجف اشرف، دار المرتضویه، اول، ۱۳۵۶ش.
۶. مجمع البحرین، فخر الدین محمد طریحی، تهران، مرتضوی، سوم، ۱۳۷۵ش.
۷. المزار الکبیر، محمد بن جعفر مشهدی، قم، جامعه مدرسین، اول، ۱۴۱۹ق.
۸. مصباح المتبجح، محمد بن حسن طوسی، بیروت، مؤسسه فقه الشیعه، اول، ۱۴۱۱ق.

۳) کثرت روایت از راوی نشانه اعتماد به روایات منقول او

رسول طلائیان^{۱۳}

مهدی لاهیجی^{۱۴}

یکی از راه‌های احراز اعتبار حدیث و حکم به صدور آن از معصوم، اعتماد به راویان است. برای اعتماد کردن به راوی، زمینه‌های مختلفی وجود دارد؛ یکی از آنها، توثیق بزرگان حدیثی است. هنگامی که محدث بزرگی مانند شیخ صدوق یا شیخ طوسی، راوی را مورد اعتماد بداند، امکان اعتماد به وی از سوی دیگران هم وجود دارد. یکی دیگر از راه‌های اعتماد به روایت‌گران حدیث، بررسی رفتار نویسندگان منابع متقدم است. هنگامی که نویسندگان بزرگ حدیثی از یک راوی، روایات بسیاری نقل کنند، نشان‌دهنده اعتماد به اوست.^{۱۵} هرچند ثقات، گاهی از ضعف، نقل روایت می‌کردند؛ ولی هیچگاه از ضعف، نقل بسیار نکرده و آنها را به عنوان شیخ خویش قرار نمی‌دادند. نقل بسیار از ضعف

۱۳. پژوهشگر حوزه علمیه قم.

۱۴. پژوهشگر حوزه علمیه قم.

۱۵. ن. ک: عده الرجال، ج ۱ ص ۱۴۴.